



**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

ARBETE MED BARN SOM HAR DIAGNOSER I FÖRSKOLAN

- Utifrån ett förskollärarperspektiv

PAULINA ADOLFSON

Akademien för utbildning, kultur och
kommunikation
Pedagogik
Examensarbete i lärarutbildningen
Avancerad nivå, 15 hp.

Handledare: Anette Sandberg

Examinator: Bengt Nilsson

Termin: Vt

År: 2014



MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Examensarbete på
Avancerad nivå
15 högskolepoäng

SAMMANFATTNING

Paulina Adolfson

Arbete med barn som har diagnoser i förskolan
– Utifrån ett förskollärarperspektiv

Årtal 2014

Antal sidor: 21

Studiens syfte var att undersöka hur förskollärare arbetar med barn som har diagnoser i förskolan, och hur förskollärare går tillväga för att hjälpa barnen, i relation till professionalism. Jag har också valt att undersöka stödet förskollärare får från andra professionella. Jag använde mig av kvalitativ metod och har intervjuat sju förskollärare för att få fram hur deras arbetssätt ser ut med barn som har diagnoser i förskolan samt hur förskollärare ser på sin roll i relation till professionalism. Resultatet visar förskollärares olika syn på diagnos, att de hjälper barn både på egen hand och med hjälp av andra professionella samt erfarenheter av samarbete med andra professionella. Förskollärare beskriver även sin professionella roll och ansvar utifrån barnperspektiv och relation till föräldrar. De slutsatser som kan dras av min studie är framförallt att området jag studerat är viktigt att reflektera över. Både jag och samtliga förskollärare jag har intervjuat har kommit till insikt i hur arbetet med barn med diagnoser och hur samarbetet med andra professionella ser ut, samt reflektioner kring att vara professionell.

Nyckelord: Diagnoser, särskilt stöd, förskola och professionalism.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och forskningsfrågor.....	1
1.2 Begreppsdefinitioner.....	1
2. Litteraturgenomgång.....	2
2.1 Teorier.....	3
2.2 Tidigare forskning.....	4
2.2.1 Barn med diagnoser i förskolan.....	4
2.2.2 Förskollärares uppgift och arbete med barn som har diagnoser.....	5
2.2.3 Metoder för att hjälpa barnen.....	6
2.2.4 Hjälpt utifrån av resurser.....	7
2.2.5 Förskollärares arbete i relation till professionalism.....	7
2.3 Sammanfattning.....	9
3. Metod.....	10
3.1 Forskningsstrategi.....	10
3.2 Datainsamlingsmetoder.....	10
3.4 Urval.....	10
3.5 Databearbetning och analysmetoder.....	11
3.6 Reliabilitet och validitet.....	11
3.6.1 Reliabilitet.....	11
3.6.2 Validitet.....	12
3.7 Etiska ställningstaganden.....	12
4. Resultat.....	13
4.1 Förskollärares erfarenheter av arbetet med barn som har diagnoser i förskolan.....	13
4.1.1 Förskollärare hjälper barn på egen hand.....	13
4.1.2 Förskollärare tar hjälp utifrån.....	13
4.2 Förskollärares syn på samarbete med andra professionella.....	14
4.2.1 Samarbetet med andra professionella inom kommunen.....	14
4.2.2 Samarbetet med andra professionella inom landstinget.....	15
4.3 Förskollärares roll och ansvar i relation till professionalism.....	15
4.3.1 Barnperspektiv.....	15
4.3.2 Samarbete med föräldrar.....	16
4.3.3 Förskollärares uppdrag och svårigheter att använda sin professionalism.....	16
5. Analys.....	16
5.1 Olika uppfattningar om diagnos.....	16
5.2 Diagnosen eller barnet i fokus?.....	17
5.3 Samarbete med andra professionella på gott och ont.....	18
5.4 Professionalism – ett begrepp i fokus för förskollärares yrkesroll.....	18
6. Diskussion.....	19
6.1 Metoddiskussion.....	19
6.2 Resultatdiskussion.....	19
6.2.1 Hur arbetar förskollärare med barn som har diagnoser i förskolan?.....	19
6.2.2 Hur uppfattar förskollärare stödet de får från andra professionella i arbetet med barn som har diagnoser?.....	20
6.2.3 Vilken roll och vilket ansvar har förskollärare i relation till professionalism?.....	20
6.3 Slutsatser.....	21

6.4 Nya forskningsfrågor	21
6.5 Pedagogisk relevans	21
7. Referenser	22
8. Bilagor	25
8.1 Bilaga 1 Missivbrev	25
8.2 Bilaga 2 Intervjufrågor	26

1. Inledning

På olika håll, i till exempel media hör man hur bristen på förskollärare ökar. Utbildningsdepartementet (<http://www.regeringen.se/sb/d/1454>) beskriver bristen på förskollärare, att den är något som funnits i flera år och riskerar att förvärras, framförallt i Stockholmsområdet. Denna brist är ett bekymmer, framförallt med tanke på hur barn med diagnoser som är i behov av särskilt stöd ska kunna utvecklas och ta till sig lärande. Förskollärare har en viktig och betydelsefull roll i förskolan, vissa har också utbildning inom specialiserade områden, som till exempel specialpedagogik som innefattar kunskap om barn i behov av särskilt stöd. Det behövs välutbildade förskollärare för att kunna upptäcka om ett barn har en svårighet som det eventuellt behövs gå vidare med så att barnet ska få möjlighet till resurs om detta behövs. Barn med behov av särskilt stöd bör få den hjälp de behöver av utbildad personal som har kompetens och specialkunskaper för att kunna hjälpa det här barnet på bästa sätt att utvecklas och ta till sig lärande. Utifrån det jag skrev ovan, om den här bristen som finns, skapades ett intresse hos mig som jag anser är viktigt att studera, alltså hur olika förskollärare i sin förskola arbetar med barn som har diagnoser och hur de går tillväga för att ge de här barnen samma rättighet att ta till sig lärande och kunskap, precis som de barnen utan svårigheter.

Det jag vill fördjupa mig i är hur förskollärare arbetar med de barn som har särskilda behov och vilket arbetssätt de har. Det kan finnas olika sätt att arbeta på med barn som har diagnoser. Låter de barnen utvecklas och lära sig i samma takt som barn utan diagnoser? Får de extra hjälp av förskollärarna? Tar de hjälp utifrån av resurser? I relation till dessa frågor är förskollärares professionalism en viktig aspekt att studera, då det är förskollärares professionella kompetens som står i centrum för att kunna upptäcka svårigheter hos barn och sedan med annan professionell hjälp avgöra om barnet behöver hjälp och extra stöd. Med tanke på denna viktiga aspekt har jag även valt att fördjupa mig i och undersöka detta. Därför är jag med och deltar i ett forskningsprojekt som handlar om att studera förskollärares professionalism, som är ett samarbete med andra nordiska länder.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med arbetet är att undersöka hur förskollärare i olika förskolor arbetar med barn som har diagnoser, och hur förskollärare går tillväga för att hjälpa barnen, i relation till professionalism. Ett ytterligare syfte är att undersöka det stöd förskollärare får från andra professionella.

Forskningsfrågorna är:

- Hur arbetar förskollärare med barn som har diagnoser i förskolan?
- Hur uppfattar förskollärare stödet de får från andra professionella i arbetet med barn som har diagnoser?
- Vilken roll och vilket ansvar har förskollärare i relation till professionalism?

1.2 Begreppsdefinitioner

Professionalism

Jag har utgått från två källor, Nationalencyklopedin (2000) och Svenska akademiens ordlista över svenska språket (2006), som beskriver definitionen av professionalism. Båda källorna beskriver begreppet som något yrkesmässigt.

Enligt Nationalencyklopedin (2000) är innebörden av professionalism, ”yrkesmässighet med förvärvsriktning, ett särskilt inom tävlingsidrotten använt begrepp.” Liksom Nationalencyklopedin har Svenska akademiens ordlista över svenska språket (2006) en liknande översättning av begreppet professionalism, ”en yrkesmässighet; yrkesmässig utövning av sport.” (s.716)

Min tolkning av begreppet professionalism är när flera personer går ihop och utför något och sedan når ett resultat med detta. När jag tänker professionalism kopplat till förskolan är det förskollärare som arbetar i ett arbetslag för att göra verksamheten till en så bra och trivsamt plats som möjligt för barnen, samt är lyhörda för alla barn, även de barn som har svårigheter. Arbetslaget ska också arbeta för att alla barn tar till sig lärande och kunskap, oavsett funktionshinder.

Diagnos

Nationalencyklopedin (2000) och Svenska akademiens ordlista över svenska språket (2006) beskriver definitionen av diagnos. Båda källorna är överens om att begreppet har med sjukdom att göra. Nationalencyklopedin (2000) översätter begreppet diagnos som, ”igenkännande, avgränsning och beskrivning av ett visst sjukdomstillstånd.” I liknande översättning som Nationalencyklopedin översätter Svenska akademiens ordlista över svenska språket (2006) diagnos som, ”fastställande av sjukdoms art, bestämning av fel.” (s.145)

Min tolkning av begreppet diagnos är i liknande form som ovanstående källor beskriver, att det är ett fastställande av sjukdom. När man har undersökt en person och till slut hittar ”namnet” på sjukdomen så kallar man det en diagnos.

2. Litteraturgenomgång

Nedan följer forskning och teorier kring mitt problemområde. De databaser jag har sökt i när jag letat litteratur till mitt område är i ERIC (EBSCO HOST), via Mälardalens högskolas hemsida. Jag har sökt på ord som professionalism, diagnoser, svårigheter, förskola och särskilt stöd. Jag har sedan fått alltifrån 50-800 träffar beroende på hur många sökord jag haft med. Jag har sedan använt mig av fem artiklar. Anledningen till urvalet av dessa fem artiklar var för att de var passande till min forskning utifrån mina urvalskriterier.

Den reviderade läroplanen för förskolan, Lpfö98 (Utbildningsdepartementet 2010) beskriver att värdegrunden samt i målen hur verksamheten ska vara konstruerad för att passa alla barn. Barn som har svårigheter och behöver extra stöd av någon anledning ska få möjlighet till detta och sedan utvecklas utifrån sina egna behov.

I Skollagen står det om bestämmelsen att barn ska få tillgång till särskilt stöd om barnet är i behov utav detta. Kapitel 8, 9§ I Skollag (2010:800)

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. Om det genom uppgifter från förskolans personal, ett barn eller ett barns vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att ett barn är i behov av särskilt stöd, ska förskolechefen se till att barnet ges sådant stöd. Barnets vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta vid utformningen av de särskilda stödinsatserna. (s.31)

I Barnkonventionen beskrivs att barn med någon typ av handikapp ska få möjlighet till det stöd och resurs som behövs. Med hänsyn till barnets föräldrars ekonomi ska bistånd inte kosta något. Ur Artikel 23, I Barnkonventionen

Konventionsstaterna erkänner att ett barn med fysiskt eller psykiskt handikapp bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället. (s.237)

I Diskrimineringsombudsmannens handledning om lika rättigheter i förskolan (2013) poängteras det om hur man ska behandla alla barn lika oavsett funktionsnedsättning. Inte bara miljön utan även tanken kring det pedagogiska i verksamheten ska också stå i fokus så att barnet ska kunna delta utifrån sin funktionsförmåga. Personalen i förskolan förväntas också ha rutiner när de ska ta emot ett barn med funktionsnedsättning. En god kommunikation med andra professionella och barnets föräldrar är betydelsefullt. För att barn med funktionsnedsättning ska kunna komma in i gemenskapen är det viktigt att personalen arbetar mot stereotypa förställningar och liknande om personer som har funktionsnedsättning.

2.1 Teorier

Till denna studie kan en lämplig koppling göras till sociokulturella teorier, som handlar om utveckling och lärande på ett sätt som stödjer mitt resonemang. Säljö (2005) skriver om hur språket står i fokus i den sociokulturella teorin, även mediering och redskap blir framträdande här. Vygotskij är en känd teoretiker inom de sociokulturella teorierna och belyser språket, som används när vi kommunicerar och tänker. Även hur undervisningen är organiserad för att ta hänsyn till barns kunskap och utveckling är viktigt enligt de sociokulturella teorierna och att vara förberedd på eventuella uppkommande svårigheter och att ha förståelse för detta. Säljö beskriver Vygotskijs tankar utifrån detta hur barn utvecklas olika och att läraren ska anpassa sin undervisning med hänsyn till detta. Läraren ska ha utgångspunkt i vad barnen klarar av och sedan utforma uppgifter utifrån det. Då barnens utveckling står i fokus är lärarens handlingar i förhållande till detta viktigt. Säljö belyser även ett begrepp som Vygotskij kallar "den närmaste utvecklingszonen", som innebär distansen mellan det som barnet klarar av själv utan något stöd och det som barnet med hjälp av stöd klarar av. Det är i olika aktiviteter som dessa utvecklingszoner blir synliga. Vissa barn kan klara uppgifter i aktiviteten medan andra behöver stöttning så att den fullständiga uppgiften ska bli genomförd.

Williams (2006) skriver liksom Säljö (2005) om sociokulturella teorier och menar att genom samspel med andra skapas lärande. Alltså att de som är mer kunniga stöttar och hjälper de som ligger på en lägre kunskapsnivå, som är i behov utav detta stöd och även handledning från den hjälparende individen som har mer kunskap. Om man tittar på lärande och kunskap inom den sociokulturella teorin påpekar Williams att det är viktigt att ha miljön i fokus för att främja barns lärande och får det stöd som behövs för att alla barn ska ha möjlighet att ta till sig detta lärande. En viktig aspekt är också att lyfta fram verktyg som behövs för att barn ska kunna utvecklas.

Enligt Lindgren (2009) innebär sociokulturella teorier att ha förståelse för olika ting, som till exempel begrepp, händelser och sammanhang, även att ha kunskap om användning av olika redskap. Lindgren beskriver också hur specialpedagogers arbete

blir synligt inom sociokulturella teorier genom att deras handledning har utgångspunkt i teorier som är vetenskapliga inom det sociokulturella.

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Barn med diagnoser i förskolan

Berhanu och Gustafsson (2009) konstaterar att funktionshinder kan delas in i olika grupper och kategoriseras. Den ena gruppen tillhör fysiska funktionshinder som till exempel kan vara rörelsehinder, syn- eller hörselskada. Den andra gruppen kallas dolda funktionshinder och dessa kan vara röststörningar och ADHD. I gruppen för de dolda funktionshindren bildas ytterligare två grupper, dessa är övriga och medicinska.

Precis som Berhanu och Gustafsson (2009) beskriver Kutscher (2010) olika funktionshinder och diagnoser som barn kan ha, hur dessa diagnoser även ibland kan vara överlappade. Detta betyder att ett barn kan ha flera olika diagnoser på samma gång, lite av varje. Vanliga diagnoser av sådana slag är till exempel ADHD, autism, Tourettes syndrom och Aspergers syndrom.

Sandberg, Norling och Lillvist (2009) betonar i sin undersökning hur förskollärare i Sverige ser på stödet för barn i behov av särskilt stöd, utifrån två olika perspektiv. I det ena perspektivet riktas fokus på hur inget stöd ges gentemot hur det ges stöd hela tiden i olika aktiviteter i verksamheten. I det andra perspektivet riktas det fokus på hur två specifika stöd ges, antingen på en gång eller stöd på längre sikt. I undersökningen intervjuades personal på ett antal olika förskolor. Resultatet visade sedan hur två kategorier delades in i direkt stöd och stöd under längre sikt. I resultatet visades det också att förskollärare som ger barn stöd i olika aktiviteter arbetar för att ge tydliga instruktioner, ge stöd vid konflikter samt att vara lyhörd. Det framgår också att hjälp av resurs förekommer, en resurs som är tillsammans med barnet som är i behov av särskilt stöd. Oftast ser situationen ut på så sätt att barnet och resursen arbetar på sidan av barngruppen och inte i själva barngruppen, vilket enligt intervjupersoner kan ses som problematiskt. I resultatet framgår det också att hjälp utifrån kan tas av till exempel talpedagoger som samarbetar med personalen på förskolan för att ge barnet stöd. Det framgår också att det är viktigt i arbetet med barnet att ge feedback som är positiv istället för att fokusera på de negativa egenskaperna. Författarna belyser i resultatet att barnet som är i behov av särskilt stöd för det mesta vistas i de vuxnas sällskap på grund av den hjälp barnet behöver. Ibland behöver barnets stöd av personal hjälpa till att bjuda in barnet så att samspel och lek med andra barn inträffar, då barn i behov av särskilt stöd i vissa fall även kan ha svårt att skaffa vänner. Författarna diskuterar resultatet där de kommer fram till att det finns olikheter för hur man arbetar med barn i behov av särskilt stöd, och att personalen har betydelsefull kännedom om hur de ska arbeta med de här barnen.

Sandberg, Lillvist, Eriksson, Björck-Åkesson och Granlund (2010) poängterar i sin studie hur förskollärare i olika förskolor i Sverige ser på definitionen av särskilt stöd. I studien använde sig författarna av enkäter som personal i förskolan fick fylla i. Enkäten och dess frågor handlade om förskolepersonalens arbetssätt kring barn i behov av särskilt stöd i förskola. I resultatet delades svaren in i två olika kategorier, en som handlade om barnperspektiv och den andra om organisatoriskt perspektiv. Det framgår i resultatet att alla barn är i behov av särskilt stöd, och att vissa är i behov av mer stöd än andra. Det finns också barn som är i behov utav ytterligare

extra stöd. Dessa barn är bland annat de som har svårigheter med det sociala, intellektuella och fysiska. När det gäller den organisatoriska miljön läggs fokus på tid, personal och resurser. I kategorin personal handlade det om att det ska finnas tillräckligt med personal och att de i personalgruppen behöver stöd. I kategorin tid handlade det om hur mycket tid det behövs för att stödja ett barn. Och till sist i kategorin resurser handlade det om hur barnet behöver stöd av resurs för att kunna delta i förskolans verksamhet. I resultatet av studien belyser även författarna en könsskillnad, vilket handlar om att flickor förekom oftare i sammanhanget barnperspektiv och pojkar i organisatoriskt perspektiv. Alltså att flickor behöver stöd när det gäller det sociala och fysiska, och pojkar behöver stöd med hjälp av personal och resurser samt behöver mer tid på sig. Det som blev tydligt som en avslutande tanke av författarna var att den nuvarande regeringen ser att hjälpa barn i behov av särskilt stöd är något som prioriteras.

En studie av Lillvist (2009) handlar om observationer kring barn i behov av särskilt stöds sociala kompetens i relation till kategorier med traditionella diagnoser och ett funktionellt synsätt. Överlag är olika sammanhang där social kompetens utövas betydelsefulla för barn, speciellt för de barn som är i behov av särskilt stöd, eftersom att det finns de barn med diagnoser som har svårt med det sociala. Lillvist beskriver att barn med diagnoser som till exempel autism och Downs syndrom har studerats för att se deras agerande när de vistas i sociala sammanhang. I studien genomfördes ett antal olika observationer över barn på olika förskolor i Sverige.

Forskningsfrågorna syftade till att observera barn utan svårigheter, barn med svårigheter och barn i behov av särskilt stöd i en miljö för att se hur deras sociala kompetens skiljde sig, och vilka variabler som visar vilken social kompetens som är viktigast att skilja grupperna åt. Observationerna genomfördes under fri lek både inomhus och ute, på morgonen och eftermiddagen. Resultatet visade att barn utan svårigheter hade en bredare verbal kompetens än barn med svårigheter. Barn utan svårigheter visar också mer positiva känslor i större utsträckning. Den grupp som hade den lägsta utsträckningen av positiva känslor var den grupp med barn med diagnoser som var i behov av särskilt stöd. Som avslutning beskriver Lillvist utifrån resultatet att en tydlig skillnad fanns mellan barn utan svårigheter och de två andra grupperna.

2.2.2 Förskollärares uppgift och arbete med barn som har diagnoser

Bergström (2001) beskriver hur alla barn har särskilda behov och att det är personalens uppgift att gå på djupet för att kunna se grunden till varför ett barn har svårighet med något och är i behov av särskilt stöd.

Enligt Kutscher (2010) är det bland annat psykologer och neurologer som bedömer diagnosen hos barnet, men det är lärare och föräldrar som står i fokus för att uppmärksamma de första tecknen på att något inte stämmer hos barnet. Det är alltså iakttagelser från dessa personer som tar tag i att starta en utredning om något är fel och om en diagnos behöver ställas. Då det är lärare och föräldrar som spenderar den mesta tiden med barnet, är därför deras iakttagelser väldigt betydelsefulla, vilket kan leda till att de uppmärksammar att barnet har svårigheter. Kutcher menar att lärarens medverkan till att ha uppmärksammat saker hos barnet är viktigt för processen av det hela, vilket bildar underlaget till att det sedan är en annan persons uppgift att ställa en diagnos. Det är alltså sedan en grupp bestående av bland annat lärare, föräldrar och annan personal som samlas för att samtala. Efter detta är det

psykologer och neurologer som kommer fram till en diagnos samt behandling för detta hos barnet.

Liksom Kutscher (2010) skriver även Björck-Åkesson (2009) att personalen på förskolan har ett ansvar när det gäller barn som har svårigheter och deras utveckling och lärande, detta är att verksamheten är uppbyggd efter deras behov för att de ska få möjlighet till utveckling och lärande precis som alla andra barn. Författaren menar att detta blir som ett krav på personalen, att ha en verksamhet som passar alla barn. Personalen på förskolan har också i uppgift att upptäcka om något barn har svårigheter och sedan se till att förebygga detta i god tid, detta anser författaren är bättre än att låta det gå och sedan ta hand om det i efterhand.

Enligt Andersson (2002) finns vägledning till förskollärare för att hjälpa barn som har svårigheter. Till en början är det förskollärarens uppgift att bemöta barnet som har en svårighet eller diagnos för att kunna hjälpa barnet. I bemötandet krävs det att observationer kring barnet görs för att få en uppfattning om barnets svårighet. Under observationen anser författaren att förskolläraren har i uppgift att lyssna, titta och reflektera. Under observationen kan information framträda som till exempel i vilken miljö och tidpunkt sker situationen, vilka personer är medverkande, vad som sker och varför. Utifrån informationen av observationen kan förskolläraren sedan ta reda på hur agerande och hjälp till barnet kan ske. Andersson menar att använda sig av observationer är ett bra redskap för att kunna ta in resurser, andra hjälpmedel eller helt enkelt göra förändringar om det behövs för att underlätta för barnet som har en diagnos.

Wormnæs (2001) skriver om åtgärder och att en kartläggning kan göras som beskriver barnets svårigheter. Det man sedan utgår från är barnets mentalitet, relationer till människor och intressen. Wormnæs menar också att miljön och omgivningen där barnet befinner sig ska vara anpassat efter barnets behov som har en funktionsnedsättning. Om ett barn till exempel har Tourettes syndrom behövs det pauser för barnet så att chansen för att avreagering av tics finns. Trots den anpassade miljön är det viktigt att barnet, med extra stöttning av en vuxen, är med och interagerar med de andra barnen vid inläring.

Enligt Sandberg, Norling och Lillvist (2009) är det viktigt att personalen har ett föräldraperspektiv och god kontakt med barnets föräldrar eftersom att det som händer i vardagen i hemmet kan vara betydelsefull information för personalen i arbetet med barnet som är i behov av särskilt stöd.

Cornwall (2004) skriver att fokus på barnets diagnos inte är det rätta arbetssättet utan istället läggs vikten vid att titta på symtomen för att försöka behandla dessa symtom. Även att titta på hur barnet utvecklas och i vilken miljö och omgivning denna utveckling sker i har bland annat lärare, resurser och psykologer i uppgift. Sedan är det andra professionella utifrån som har i uppgift att ställa en diagnos på barnet. Författaren belyser också betydelsen av samarbetet med barnets föräldrar, då deras kännedom om sitt barn är störst och detta samarbete kan vara en god hjälp för lärare och andra professionella.

2.2.3 Metoder för att hjälpa barnen

Enligt Andersson (2002) finns det olika metoder och strategier för att hjälpa barn med diagnoser. Det som är i fokus är att ta till åtgärder som är individuella och väl

anpassat för barnet. Det är viktigt att förskollärarna hjälps åt att hitta strategier och vara kreativa, lyhörda, inspirerande samt att dela med sig av sina funderingar och idéer. Det gäller att tänka bredare, ett steg längre och inte vara rädd för att arbeta på nya sätt. Andersson belyser även en metod eller hjälpmedel som finns, detta är att ta hjälp av ett åtgärdesprogram, som används för att beskriva barnets åtgärder. Det som finns med i programmet kan bland annat vara en beskrivning på hur nuläget ser ut, mål, insatser för att hjälpa, metoder och strategier, utvärdering, uppföljning samt underskrifter av de personer som är medverkande i åtgärdesprogrammet.

Björck-Åkesson (2009) poängterar att man kan studera barnet och miljön som barnet vistas i, detta genom en kartläggning som görs kring barnet. Miljön som studeras är uppdelat i social och fysisk miljö. I den sociala miljön tittar man på hur barnet samverkar med andra som vistas i förskolans verksamhet, alltså både barn och vuxna. I den fysiska miljön tittar man till exempel på rum och belysning.

Andersson (2002) och Björck-Åkesson (2009) skriver ovan om vilka metoder förskollärare kan ta till själva för att hjälpa barnet, men Sandberg, Norling och Lillvist (2009) beskriver istället att tidsbrist hos personalen på förskolan kan bidra till att det inte finns tid till att titta över olika metoder som kan användas till barn i behov av särskilt stöd. Författarna belyser även att personalens brist på utbildning kan förekomma.

2.2.4 Hjälpt utifrån av resurser

Enligt Björck-Åkesson (2009) kan personalen på förskolan ha en viss kompetens om barn med svårigheter men oftast behövs det tas hjälp utifrån av personer som har den kompetensen att hjälpa barn med svårigheter och som behöver extra stöd. Dessa personer har till exempel kompetens inom områden som specialpedagogik, psykologi och medicin.

Berhanu och Gustafsson (2009) beskriver att det finns en brist på resurser, men att resursernas arbete och att ha tillgång till resurs är gynnsamt för barn som har funktionshinder, som på ett enklare sätt kan utvecklas och ta till sig lärande med en resurs vid sin sida.

Ottosson (2009) skriver att resurser utifrån kan till exempel vara sjukgymnast, specialpedagog och psykolog. Ibland förekommer det också att flera av dessa resurser är inblandade på samma gång kring ett och samma barn och ärende. Kontakten mellan resursen eller den stödperson som är inkopplad i ärendet och barnets föräldrar är viktig. Ibland är stödpersonen också med på utvecklingssamtalen som äger rum. Men en viktig aspekt är att föräldrar aldrig får känna att de är någon slags budbärare mellan förskolans verksamhet och stödpersoner.

2.2.5 Förskollärares arbete i relation till professionalism

Dalli och Urban (2010) skriver om professionalism i arbetet med barn samt om olika länders perspektiv på detta. Olika författare presenterar sitt land och perspektiv på professionalism. Kuisma och Sandberg (2010) beskriver det svenska perspektivet på hur förskollärare ser på professionalism. Begreppet professionalism beskrivs ur ett pedagogiskt perspektiv. Författarna genomförde en studie med lärarstudenter och förskollärare som skulle svara på enkäter som innehöll frågor kring professionalism. Resultatet av detta visade att professionalism blev uppdelat i två kategorier utifrån enkätsvaren, dessa två kategorier var kunskap och attityd. Kategorin kunskap beskrev

vad man har lärt sig vad förskollärare ska göra när det gäller barns behov, samt kompetens kring detta. Den andra kategorin som handlade om attityd beskrev deltagarnas egna handlingar som professionella. Att de kände sig stolta och trygga i sin professionella roll. Författarna beskriver att i studien blev det också synligt att en skillnad i att vara professionell som förskollärare respektive barnskötare finns. Även om barnskötare och förskollärare genomför samma arbete blir det skillnad i deras arbete och professionalism. Skillnaden är att förskollärare har ett större ansvar avseende pedagogik, förskollärare har också en utbildning som är högre och längre än barnskötare.

Frelin (2010) skriver i sin avhandling om både lärare och förskollärares professionalism och arbete i relation till den relationella dimensionen. Frelin beskriver att en professionell kan förknippas med status och makt. Hon beskriver vidare att det finns en skillnad mellan att vara professionell, alltså att bete sig på ett professionellt sätt, och att vara en professionell, alltså att tillhöra en profession. Professionalism kan ses som något som har genomförts av flera tillsammans och sedan nått ett resultat med detta, medan professionalism kan ses som ett resultat individen på egen hand har uppnått. Professionalitet kopplas alltså enbart till något man gör i praktiken och inte till någon roll man har som person. Enligt Frelin har lärare och förskollärare möjlighet att uppträda professionellt men de kan inte kalla sig professionella på grund av detta. Frelin belyser även att naturens ekologi är liksom lärare och förskollärares professionalism och engagemang.

Sheridan, Williams, Sandberg och Vuorinen (2011) har gjort en studie där de undersökt hur lärandet i förskolan ser ut i Sverige och hur detta i förhållande till profession är under förändring. Studiens syfte är att undersöka hur svenska förskollärares kompetens ser ut. Den svenska utbildningen för förskollärare är 3,5 år lång. Efter att den nya förskollärarytbildningen infördes så blev det mycket fokus på vissa delar, som till exempel dokumentation, matematik och språk. Den nya utbildningen och den nya reviderade läroplanen är en satsning för att förskolan ska få en högre kvalitet. Författarna beskriver vikten av de blandade kunskaperna som en förskollärare bör ha, kunskaper som är teoretiska, praktiska och personliga. I studien genomfördes intervjuer med ett antal förskollärare i Sverige. Resultatet av studien visade att lärare har en bred kompetens med många olika kunskaper inriktade på olika ämnen, som till exempel matematik. Även att de utövar ett ledarskap som är demokratiskt, tillsammans med barnen, föräldrar och personalen. Miljön i förskolan är också något de organiserar. Intervjupersonerna uttrycker en negativ aspekt vilket är att de gärna vill vara och arbeta nära barnen, men att denna tid inte finns till då det är mycket annat praktiskt runt omkring som måste genomföras. När det gäller barns lärande och utveckling ligger det största fokus på social kompetens, att förskollärarna ska vara en förebild för barnen och att utgå ifrån barnens intresse för att skapa lärande. Författarna avslutar med sammanfattningen av att denna förändring av förskollärares utbildning bidrar till en positiv förändring av det pedagogiska arbetet och barns lärande.

Enligt Andreasson och Asp-Onsjö (2009) kan professionalism bli synlig i kommunikationen i arbetslaget. Det är språket och erfarenheter som utgör det professionella arbetet hos förskollärare, författarna menar att detta kan göra så att stöd utifrån av andra professionella inte behövs då dessa resurser hos personalen i vissa fall, beroende på barnets funktionshinder, räcker.

Berhanu och Gustafsson (2009) skriver också om professionalitet i detta sammanhang, att en lärare ses som professionell med sina kunskaper och fortbildning. Även kontakten med andra professionella är viktig för kvaliteten i undervisningen.

Kinge (2009) beskriver hur professionell personal tänker kring arbetssättet med diagnostisering hos barn och om en diagnos på ett barn gör någon skillnad på hur man ser på barnet. Personalens tankesätt, kring om det är av betydelse kring arbetet med barnet om det har ställts en diagnos på barnet eller inte, är viktigt. Liksom Kinge skriver även Cornwall (2004) att vara professionell inte är när man tittar på vad en svårighet är och har fokus på detta, utan fokuserar istället på miljön där barnet ska ha möjlighet att utvecklas och ta till sig lärande utifrån sina egna behov.

Sandberg och Ottosson (2010) har gjort en studie där de undersökt hur förskollärare, andra professionella och föräldrar samarbetar i förskolan med barn i behov av särskilt stöd och deras erfarenheter beträffande detta. När barn börjar förskolan så får föräldrarna sitt första intryck av hur förskollärarna arbetar, detta är något speciellt eftersom att det är barnets första skola. Författarna lyfter vikten av att barn som är i behov av särskilt stöd ska få det stöd de behöver, enligt lag är detta en självklarhet. Samarbetet med barnens föräldrar är även det en viktig aspekt. Det är förskollärarnas uppgift att uppdatera föräldrarna i barnets utveckling och lärande genom till exempel dokumentation. I studien har Sandberg och Ottosson valt att göra kvalitativa intervjuer med ett antal förskollärare, andra professionella och föräldrar, med forskningsfrågor som innefattar hur samarbetet mellan förskollärare, föräldrar och andra professionella ser ut och hur deras tankar och erfarenheter ser ut kring detta samarbete.

När det gäller resultatet i studien som Sandberg och Ottosson (2010) undersökte visade erfarenheter kring samarbetet att kunskap hade stor betydelse. Förskollärare och andra professionella påpekade att sitt samarbete och utbyte av kunskap är en viktig del. Föräldrarnas syn på samarbetet var inte alltför positivt. Föräldrarna saknade viss information eller fick ingen alls. På grund av detta ansåg alla tre grupperna att kommunikationen mellan grupperna är viktig. En annan kategori var hinder för samarbete, som beskrevs uppstod på grund av olika brister på till exempel personal, tid, information, rutiner samt stora barngrupper. Föräldrar till barn i behov av särskilt stöd hade i denna kategori den erfarenheten att information från andra professionella var bristfällig. Vilket de andra professionella beskrev berodde på förskollärares brist i att samarbeta. Som avslutning lyfter författarna de brister som finns i samarbetet mellan föräldrar, förskollärare och andra professionella, som är kommunikation och tidsbrist. Föräldrar uttrycker också att bristen på just kommunikation och information är frustrerande, då det inte är meningen att de ska vara några slags medlare.

2.3 Sammanfattning

Mitt litteraturavsnitt behandlar teorier, forskare och författares syn på förskollärares arbete med barn som har diagnoser i förskolan, i relation till förskollärares professionalism. Först presenteras teorier, där mitt val blev att utgå ifrån sociokulturella teorier och teoretikern Vygotskijs tankar som stödjer resonemanget i min studie att barn utvecklas olika, att läraren ska anpassa sin undervisning efter barnets behov och så vidare. Författare och forskare beskriver sedan inledande om barn med diagnoser i förskolan och vad det kan finnas för olika typer av diagnoser.

Det kan vara till exempel ADHD, autism eller Aspergers syndrom. Efter det görs en beskrivning på hur författare och forskare ser på hur förskollärare arbetar med barn med diagnoser, vilket visar att förskollärare först tar till egna metoder med hjälp av material som till exempel åtgärdesprogram, där man tar hjälp av till exempel resurspersoner och talpedagog samt föräldrar. Andra metoder kan vara att förskollärarna är lyhörda för barnets eventuella svårighet och studerar barnet i den miljö som barnet vistas i. Om förskollärarnas eget arbete med metoder fungerar mindre bra är det i vissa fall nödvändigt med ett samarbete med andra professionella utifrån, till exempel av en resurs eller talpedagog. Om det är i form av en resurs kommer denna person ut i verksamheten och bidrar som en stöttning för barnet. Talpedagog och andra professionella är mer en stöttning för personalgruppen, att de via telefon eller annan kontakt kan få tips och råd med olika material eller arbetsätt för att hjälpa barnet på. Det måste alltså göras en utredning på barnet först för att kunna se i vilken bemärkelse barnet behöver hjälp. Efter denna redovisning om förskollärares arbetsätt med barn med diagnoser kommer en redogörelse av författare och forskares syn på förskollärares professionalism, där de är överens om att det handlar om kompetens, erfarenheter och bredd av utbildning. Desto mer utav detta ökar professionaliteten hos en förskollärare.

3. Metod

Nedan följer information om vilken metod jag valde att använda mig av, hur jag gick tillväga för att samla in mitt material, även information om deltagarna och miljön där jag genomförde min insamling och om tillförlitligheten kring min studie.

3.1 Forskningsstrategi

Jag har valt att använda mig av kvalitativ metod. Denscombe (2009) beskriver hur man i kvalitativ data utgår ifrån ord och bilder. I denna metod kan man använda sig av frågeformulär, intervju eller observation. Stukát (2005) beskriver liksom Denscombe vad kvalitativ metod innebär. Stukát menar att i kvalitativ metod använder man sig av till exempel observationer och intervjuer som är utformade utan struktur och är öppna. De saknar alltså mallar och kategorier och frågor som är bestämda. När man använder sig av en kvalitativ intervju som är öppen går det till på så sätt att deltagaren får redogöra för egna tankar och uppfattningar om olika upplevelser.

3.2 Datainsamlingsmetoder

Jag valde att använda mig av kvalitativ metod för att det speglar mitt syfte, då jag har intervjuat förskollärare och i resultatet fokuserat på det som sagts. Min strategi av val vid metod var alltså att välja den metod som jag tänkte skulle passa min studie och på vilket sätt jag skulle få ut mest information ifrån.

3.4 Urval

Min tanke från början var att intervjua åtta stycken förskollärare, men eftersom att en förskollärare vid flera tillfällen ställde in intervjun och jag sedan hade svårt att få tag på en ny så valde jag att nöja mig med sju stycken, vilket jag kände räckte för min studie.

När jag valde ut förskolorna skedde det genom ett slumpmässigt urval, urvalet utgick inte ifrån någon speciell tanke eller motivering till varför jag valde just dessa, utan man kan säga att det var slumpen som avgjorde vilka förskolor det blev.

Jag har sedan intervjuat en förskollärare på varje förskola. När det gäller urvalet av deltagare var mitt enda krav att de skulle vara förskollärare och arbeta på förskola.

Tabell 1: Förskollärarnas bakgrund

Förskollärare	Kön	Ålder	Antal år i yrket	Utbildningsbakgrund
Förskollärare 1	Kvinna	25-30 år	3 år	Läroprogrammet, med inriktning språk och språkutveckling.
Förskollärare 2	Kvinna	55-60 år	20 år	Förskolläroarutbildning och läst specialpedagogik.
Förskollärare 3	Man	55-60 år	36 år	Förskolläroarutbildning.
Förskollärare 4	Kvinna	55-60 år	17 år	Barnskötarutbildning, pedagogisk utbildning.
Förskollärare 5	Kvinna	30-35 år	7 år	Förskolläroarprogrammet, genusvetenskap och genuspedagogik.
Förskollärare 6	Kvinna	55-60 år	35 år	Förskolläroarutbildning, kurser om barn med särskilda behov, handledar- och mentorsutbildning.
Förskollärare 7	Kvinna	50-55 år	20 år	Förskolläroarutbildning.

De förskollärare som valde att delta var en man och resten kvinnor som var i åldern 25-60 år. Samtliga har arbetat 3-36 år inom detta yrke. När urvalet av deltagare hade gjorts bifogade jag ett missivbrev (se bilaga 1) och skickade till dem. I missivbrevet kunde informanterna läsa närmare information kring min studie samt om de fyra forskningsetiska kraven för att få en närmare inblick i vad som gällde dem inför intervjun.

3.5 Databearbetning och analysmetoder

Inför intervjuerna skapade jag ett antal intervjufrågor (se bilaga 2) som skulle besvara mitt syfte. Dessa intervjufrågor var semistrukturerade, vilket innebär att samma frågor ställs till alla deltagare, som även betyder att frågorna har öppna svarsmöjligheter. När jag genomförde intervjuerna använde jag mig av material i form av bandspelare och papper när jag gjorde datainsamlingen. Jag hade alltså intervjufrågorna nedskrivna på papper och spelade in svaren på bandspelare. När datainsamlingen var färdig lyssnade jag igenom alla intervjuer för att sedan transkribera dessa.

3.6 Reliabilitet och validitet

3.6.1 Reliabilitet

Stukat (2005) beskriver reliabilitet som en mätning av den datainsamlingsmetod man har valt att använda sig av. I mätningen tittar man på tillförlitlighet och noggrannhet. Enligt Stukat är det viktigt att studera mätproceduren och sedan göra en beskrivning av den. Det kan också uppstå brister i reliabiliteten, som till exempel

att informanten tolkar en fråga fel. Om jag jämför hur jag hade tänkt att min datainsamlingsmetod skulle passa bra med hur den passade efter genomförandet så tycker jag att detta stämde bra överens. Jag tänkte att jag skulle få ut ärliga och utförliga svar av informanterna, vilket jag tycker jag verkar ha fått, men jag kan dock inte vara helt säker på att det stämmer. Orsaker till osäkerheten varför det kanske inte stämmer kan vara att det finns yttre störningsmoment, till exempel att någon kommer in i rummet där intervjun pågår. Det här kan påverka intervjun och göra så att informanten blir störd i det han eller hon precis ska säga när vi blir avbrutna, vilket kan ses som en svaghet. Detta inträffade under ett flertal intervjuer jag genomförde, vilket kändes distraherande då man ibland tappade bort var man var, både jag och intervjupersonen.

Styrkor i min datainsamlingsmetod var att genom att informanten inte var förberedd på vad de exakta frågorna är som kom gjorde att informanten var oförberedd och svarade på frågorna direkt utan att exempelvis ha några uttänkta och förutbestämda svar, detta kändes ärligt och stärkande för datainsamlingsmetodens tillförlitlighet. En annan styrka i min datainsamlingsmetod är att jag under intervjuens gång kunde förklara om det var någon fråga informanten var osäker på. Detta gör att risken minskar att informanten inte har förstått och kanske svarar på ett annat sätt än vad jag är ute efter, till skillnad från om jag istället hade använt mig av en enkät då informanten inte på samma sätt kan fråga något som han eller hon undrar över.

3.6.2 Validitet

Stukat (2005) förklarar att validitet är när något ska mätas med hjälp av ett mätinstrument och hur bra detta instrument är på denna mätning. Validitet och reliabilitet har en koppling, att validiteten är beroende av reliabiliteten, men Stukat menar att om man har en hög reliabilitet så betyder inte det att validiteten också kan vara hög för det, utan den kan vara låg. Validiteten kan vara svår att förstå sig på men är ändå betydelsefull för värdet i det man undersöker. Man kan också beskriva att validitet handlar om att man har undersökt det man har planerat att undersöka. Enligt min åsikt är det detta jag har gjort. Jag har haft tydliga frågor, följdfrågor och förklaringar till mina frågor under mina intervjuer vilket har bidragit till en ökning i mitt avseende av det jag planerat undersöka. Den direkta kontakten i intervjuerna gjorde att riktighet kunde kontrolleras under tiden som intervjuerna pågick, på det sättet att jag till exempel ställde följdfrågor till intervjupersonerna. Som jag nämnt tidigare så hade deltagarna inte någon möjlighet att kunna bekanta sig med frågorna i förväg och genom det inte heller kunna förbereda några svar, därför upplevde jag att svaren kändes ärliga och naturliga, att de talade direkt från hjärtat och utifrån egna erfarenheter och upplevelser.

3.7 Etiska ställningstaganden

I min studie har jag tagit hänsyn till de fyra forskningsetiska kraven som finns utarbetade i Vetenskapsrådet (2011). Dessa är informationskravet, som innebär att deltagaren i studien blir informerad om vad uppdraget i min studie är och innebär, samt villkor för detta. Deltagandet är inte något tvång utan frivilligt, att avbryta deltagandet när som helst är också något deltagaren får göra. Samtyckeskravet som innebär att deltagaren ska innan deltagande i studien samtycka. Konfidentialitetskravet som innebär att deltagarens namn, samt namnet på verksamheten där deltagaren arbetar inte kommer att nämnas, om inte tillstånd till detta har getts. Till sist nyttjandekravet som innebär att de uppgifter som deltagaren har gett endast kommer att användas i vetenskapliga ändamål och ingen annanstans.

Det är viktigt att den som medverkar är informerad om dessa krav innan han eller hon deltar. Dessa krav fanns med i missivbrevet (se bilaga 1) jag bifogade till alla deltagare före intervjun, så att de skulle vara medvetna om och förberedda på vad deltagandet innebar.

4. Resultat

Under det här avsnittet presenteras resultatet av den datainsamling jag gjorde. Intervjupersonernas svar har sammanfattats och kategoriserats utifrån forskningsfrågorna. Utifrån de etiska ställningstaganden använder jag inga namn på varken personer eller verksamheter utan kallar detta för annat.

4.1 Förskollärares erfarenheter av arbetet med barn som har diagnoser i förskolan

I resultatet kan man se att förskollärare uttrycker olika erfarenheter beträffande när ett barn får en diagnos. En del säger att barn som går i förskola är för unga för att få diagnos och att detta är mer vanligt bland barn i skolan som är lite äldre, medan andra uttrycker att barn med fastställd diagnos finns på förskolan där de arbetar. Det finns olika diagnoser som leder till väldigt olika arbetssätt kring barnet. En del barn behöver mer stöd än andra beroende på diagnosen och de svårigheter barnet har. Resultatet visar också att själva diagnosen inte är styrande för hur arbetssättet ser ut med barnet, diagnosen är oftast generell och det är barnet som är unikt. Intervjupersonerna yttrar en självklarhet för att de på olika sätt hjälper barnet om behovet finns, antingen på egen hand eller med hjälp utifrån. Två kategorier framträder i denna forskningsfråga, dvs. förskollärare hjälper barn på egen hand och förskollärare tar hjälp utifrån.

4.1.1 Förskollärare hjälper barn på egen hand

Till en början försöker förskollärarna på egen hand, med egna metoder hjälpa barnet som har eller misstänks ha diagnos. Dessa metoder kan till exempel vara genom att observera barnets utveckling, forma miljön, ge alternativ och valmöjligheter för barnet, skapa mindre barngrupper, att arbeta med förhållningssätt och att i arbetslaget diskutera och lägga upp en struktur för arbetssätt. Åsikterna kring de egna metoderna såg olika ut, de fungerade oftast bra men i vissa fall ibland bra och ibland mindre bra. Utifrån detta, hur pass bra förskollärarna klarar sig på egen hand, avgör sedan för hur snabbt de tar hjälp utifrån.

4.1.2 Förskollärare tar hjälp utifrån

En del uttrycker att de nästan tar hjälp utifrån på en gång om de misstänker något hos ett barn, medan andra väntar lite längre för att kanske kunna finna ett eget arbetssätt för att se om detta räcker eller om de måste ta till professionell hjälp. När förskollärare väl får hjälp utifrån är det från olika personer beroende på den hjälp barnet behöver, det kan till exempel vara specialpedagog, talpedagog och habilitering, dessa är mer ett stöd för personal som ger tips och material för hur de kan arbeta med barnet. Sedan finns det resurs som kommer ut till förskolan och agerar stöd för barnet. Olika åsikter förs fram för hur resursen arbetar med barnet, oftast ser detta väldigt olika ut beroende på den hjälp barnet behöver och i vilken utsträckning.

Om det handlar om ett funktionshinder i form av rörelsehinder eller en grav personlighetsstörning är det vanligt att resursen arbetar enskilt och isolerat med barnet utanför barngruppen. Men om det handlar om en lättare diagnos eller

svårighet så arbetar resursen som ett stöd då barnet fortfarande vistas i barngruppen tillsammans med sina kompisar. Intervjupersonerna ger uttryck för att det är viktigt att barnet behåller sin plats i barngruppen så att de fortfarande får möjlighet att få vara med de andra barnen och att man inte tar bort detta för barnet. Erfarenheter visas i resultatet att förskollärare och resurs ibland har varit oeniga om arbetssättet kring barnet. Resursen har ibland velat arbeta på sitt sätt med barnet och enskilt, medan förskollärare inte riktigt har hållit med om att detta arbetssätt har varit det bästa för barnet. En förskollärare uttrycker detta:

Målet är hela tiden att barnet ska klara av vad de andra barnen klarar av och ta del av gruppverksamheten.

Några exempel på hur resursen arbetar med barnet kan vara att man bygger stödet utifrån barnets intressen, om barnet till exempel är intresserad av bilar kan lärandet utgå från detta och man går ut på promenad och räknar bilar och tittar på deras färg. Ett annat sätt kan vara att resursen använder sig av bilder i form av ett schema. Dessa bilder föreställer olika aktiviteter, till exempel samling. Detta bildschema gör så att barnet får en tydlig syn på hur dagen ser ut och vad som kommer att ske. Utifrån resultatet blir aspekten på hur resursen arbetar med personalen synlig. Detta visar att resursen är som en i arbetslaget, och tar i viss mån del av hur arbetslaget arbetar och är delaktig i deras planering.

4.2 Förskollärares syn på samarbete med andra professionella

De två kategorier som framkom var samarbete med andra professionella inom kommunen samt samarbete med andra professionella inom landstinget.

4.2.1 Samarbetet med andra professionella inom kommunen

Intervjupersonerna tyckte att det oftast var ett positivt samarbete med andra professionella inom kommunen, som till exempel specialpedagog, talpedagog och psykolog. Dessa personer är också lättillgängliga. Samtliga professionella arbetar mer som ett stöd för personalen i förskolan, för att ge tips och råd för hur personalen själva kan arbeta med olika material för att stötta barnet. De kan även komma ut till förskolan för att observera barnet och få en uppfattning om vad barnet behöver för hjälp och stöttning. Resursenheten finns också inom detta område och ses även det som positivt. När personalen på förskolan känner behov utav resurs så får de oftast hjälp snabbt. Intervjupersonerna uttrycker olika syn på samarbete med resurs och deras arbete med barnet, vilket har tagits upp i tidigare avsnitt. Det kan förekomma att förskollärare och resurs inte är överens om hur arbetet med barnet ska fortskrida. Oftast har resursen ett eget arbetssätt och vill bara fokusera på detta, medan förskollärarna har en nära relation till det här barnet och känner han eller henne väldigt bra och tycker därför inte att resursens arbetssätt passar det här barnet. Detta är ett exempel på en konflikt som kan uppstå i sådana här samarbeten med resurs. I intervjuerna blev det också uttryckt att när resurspersonen är sjuk eller frånvarande vid något tillfälle så får en ordinarie ur personalen ta platsen för resursen då denna förskollärare har grundläggande kompetenser för att ta denna roll, och istället får en vikarie sättas in för denna förskollärares plats.

När det gäller socialtjänsten ses detta samarbete inte som något positivt, till skillnad från samarbetet med de ovanstående. Det uttrycks att det är upp till personalen först att se tecken för att göra en anmälan. Denna anmälan är något som chefen vidarebefordrar och går sedan vidare med till socialtjänsten som beslutar att antingen

gå vidare med ärendet eller låter det läggas ner. Så fort ärendet har gått över till chefen anser intervjupersonerna att de inte får någon alls information mer om hur det går. Detta samarbete upplevs därför som bristfälligt, men samtidigt betydelsefullt för barnets skull. Själva tanken om att ett barn far illa i hemmet och personalen inte får någon information om vad som händer, om det ens sker någon förändring upplevs som en orolighet.

4.2.2 Samarbetet med andra professionella inom landstinget

Samarbete med andra professionella inom landstinget med habilitering ses inte det heller, liksom socialtjänsten, som något positivt. Habilitering anses ha haft ett bättre samarbete tidigare då det mer var ett nära samarbete mellan personal på habiliteringen och föräldrar, till skillnad från idag då de som arbetar på habilitering lägger mindre energi och tid på det enskilda barnet. En förskollärare förklarar bristen på samarbetet:

När det gäller habiliteringsverksamheten så har den förändrats över tid till att ha blivit knepigare, på det sättet att de numera lägger mindre tid på varje enskilt barn och föräldrarna får strida för att få ta del utav verksamheten. Det är upp till föräldrarna att söka upp den här verksamheten istället för tvärt om. Så på det sättet att ha ett nära samarbete upplever jag är knepigare nu än det var förr då det mer var ett nära samarbete.

Sammanfattningsvis kan man säga att förskollärares syn på samarbete med andra professionella ser olika ut. För det mesta upplevs ett positivt samarbete, men ibland även negativt, då det både är bristande i kommunikation och i ett nära samarbete. Det negativa samarbetet upplever intervjupersonerna kan förändras till det bättre. Anledningen till att vissa saker ansågs vara bättre förr beror enligt intervjupersonerna på att det inte var lika brist på tid eller personal förut som det är idag. Överlag är det tacksamt för den breda utsträckningen av hjälp det finns idag, trots olika positiva samt negativa erfarenheter.

4.3 Förskollärares roll och ansvar i relation till professionalism

Deltagarna tycktes vara överens om vad deras roll och ansvar är i relation till professionalism. De tre kategorier som uppstod i denna forskningsfråga var barnperspektiv, samarbete med föräldrar och förskollärares uppdrag i relation till förskollärares svårigheter att använda sin professionalitet.

4.3.1 Barnperspektiv

När det gäller barnperspektiv menar förskollärarna att barnen ska ha en positiv och bra vardag på förskolan. Att man som förskollärare har barnsyn, att utgå ifrån barnens bästa och vara en god förebild, att vara lyhörd, ha kännedom kring barnen och vetskap om deras styrkor samt svagheter. Även att forma miljön utifrån barngruppen, att barnen har en trygg och säker tillvaro på förskolan, att barnen har ett förtroende för pedagogen. Viktigt är också att se till att barnen mår bra, att de lär sig saker, känner nyfikenhet och se till att förhindra kränkningar. En förskollärare ger uttryck för sitt professionella ansvar utifrån ett barnperspektiv:

Mitt professionella ansvar är att jag ska vara en bra förebild för barnen och att jag ska utgå ifrån deras bästa. Mitt förhållningssätt ska alltid vara utifrån barnens, barnsyn. Det är därför jag är här, för barnen.

4.3.2 Samarbete med föräldrar

Intervjupersonerna beskriver samarbetet med föräldrar och menar att det är viktigt att ha en god relation till föräldrarna. Detta för att de ska kunna känna sig trygga när de lämnar sina barn, detta också för att denna trygghet kan smitta av sig på barnen som gör att de också känner trygghet. Förskollärarna ska se till att föräldrarna har ett förtroende för dem och kan prata om saker, förskollärarna har också i uppgift att berätta vad barnen gör på förskolan.

4.3.3 Förskollärares uppdrag och svårigheter att använda sin professionalitet

När det gäller förskollärares uppdrag syftar intervjupersonerna till läroplanen och menar att den ligger till grund för arbetet med barnen och att det är målen i läroplanen som ska nås. Från intervjuerna blev upplevelser där det var svårt för förskollärare att använda sin professionalitet synligt. De flesta hade inte upplevt några svårigheter i att använda sin professionalism och anser att alla de år de har arbetat i förskola och diskussioner kring professionellt förhållningssätt i arbetslaget har gjort att de inte stött på några svårigheter. Men några exempel på svårigheter som uttrycktes var att möta föräldrar. Till exempel att personkemin inte stämmer överens, brist i kommunikation och tanken att inte ge sig in i samtal med vissa föräldrar utan istället lämna över detta till en kollega, att ångra samtal med föräldrar där de som förskollärare i efterhand har kommit på vad de egentligen har sagt som gjort att de har blivit tvungen att gå tillbaka till denna förälder och förklara sig. En annan svårighet som blev synlig var att möta utåtagerande barn. Att bemötandet blir svårt när det uppstår fysiska slag, ständiga konflikter och kränkningar från barnet mot personalen, hur man som förskollärare då ska tackla detta. Något annat som upplevs som svårt är om en förskollärare för tillfället arbetar som resurs och hela tiden är med barnet som de är resurs till och inte får tid för någonting annat. Till exempel blir det bristfälligt vid vistelsen med de andra barnen och personalen i arbetslaget, att det blir för isolerande då det här barnet inte kan ty sig till någon annan i personalen. En sista svårighet som blev synlig var svårigheten med att upptäcka kränkningar som pågår, detta enligt förskollärarna beror på för stora barngrupper och att förskollärare går mycket på olika möten.

5. Analys

Nedan presenteras en analys av resultatet jag fick fram när jag gjorde min datainsamling. Analysen innebär att jag har valt ut delar från resultatet och sedan kopplat detta till forskning. Forskning är den som presenterades tidigare, under rubriken litteraturavsnitt. Denscombe (2009) skriver när det gäller kvalitativ data så sker analysen i ett mönster med olika steg. Dessa steg innefattar förberedelse, förtrogenhet, tolkning, verifiering och till sist presentation, allt detta kopplat till data. De här stegen är något som jag har följt när jag analyserat i denna studie.

5.1 Olika uppfattningar om diagnos

I resultatet kan man se en tydlig skillnad på förskollärares uppfattningar om hur diagnoser ställs på barn i förskolan. Vissa anser att man överhuvudtaget inte ställer diagnoser på barn när de är så små, utan att detta oftast görs på barn när de kommer upp i skolåldern. Andra uttrycker att barn på deras egen förskola där de arbetar har diagnos. Både Kutscher (2010) och Sandberg, Lillvist, Eriksson, Björck-Åkesson och Granlund (2010) skriver om diagnoser och förskola i samma sammanhang och menar därpå att barn med diagnoser förekommer redan i förskolan.

Lillvist (2009) har i sin studie studerat barn i förskolan med diagnoser i samband med samspel. Enligt Lillvist är samspel med andra barn viktigt, speciellt för de barn som har diagnoser och är i behov av särskilt stöd. Här yttrar Lillvist inte bara tanken att barn med diagnos vistas i förskola, utan också vikten av att studera dessa barn. Att just studera barn i deras samspel med andra är något som också blev synligt i resultatet för att kunna se om ett barn har en svårighet som sedan eventuellt utvecklas till diagnos.

Liksom i resultatet belyser Bergström (2001) just den betydelsefulla uppgiften som personalen har, att kunna upptäcka och hjälpa till att få syn på om ett barn har någon svårighet och är i behov av särskilt stöd, som sedan leder till att det här barnet får det stöd som han eller hon behöver. För att personalen ska kunna upptäcka eventuella svårigheter hos ett barn krävs god kommunikation i arbetslaget. Säljö (2005) beskriver utifrån Vygotskijs tankar i de sociokulturella teorierna att språket är betydelsefullt, som används när vi kommunicerar och tänker.

5.2 Diagnosen eller barnet i fokus?

Vid flera tillfällen i intervjuerna framgick det att det inte är barnets diagnos som står i fokus och det som avgör hur arbetssättet hos barnet ser ut. Utan det man utgår ifrån är barnet, som är unikt, och hur just han eller hon behöver hjälp på bästa sätt. Både Kinge (2009) och Cornwall (2004) skriver att fokus inte ska vara på barnets svårighet eller diagnos, utan fokus ska istället riktas mot miljön där barnet ska ha möjlighet att utvecklas och ta till sig lärande utifrån sina egna behov. Genom att lära känna barnet, att göra observationer och studera barnet gör att förskollärare, ibland med professionell hjälp, hittar olika arbetssätt med barnet. Andersson (2002) skriver att det finns olika metoder och strategier för att hjälpa barn med diagnoser. Det som är i fokus är att ta till åtgärder som är individuella och väl anpassade för barnet. Det är viktigt att förskollärarna hjälps åt att hitta strategier och vara kreativa, lyhörda, inspirerande, samt att dela med sig av sina funderingar och idéer. Det gäller att tänka bredare, ett steg längre och inte vara rädd för att arbeta på nya sätt. Utifrån intervjuerna framgick det, precis som Andersson menar, att det finns mycket man kan göra och olika metoder man kan ta till som förskollärare på egen hand.

Både Säljö (2005) och Williams (2006) belyser utifrån sociokulturella teorier vikten av att ha en organiserad miljö och olika redskap för att främja barns lärande. I resultatet framgick olika arbetssätt att ta till för stötta de barn som har eller misstänks ha diagnos. Dessa arbetssätt beskrevs på så sätt att ha miljön i fokus så att den passar alla barn och även underlättar för de barn med svårigheter. Redskap i form av olika material framkom också i resultatet, till exempel att använda sig av bildschema och andra material.

I intervjuerna framgick det också att man väntar olika länge innan man tar hjälp utifrån eller går vidare med ett ärende, vissa anser alltså detta mer brådskande än andra. Björck-Åkesson (2009) skriver att personalen på förskolan har i uppgift att upptäcka om något barn har svårigheter och sedan se till att förebygga detta i god tid, detta anser författaren är bättre än att låta det gå och sedan ta hand om det i efterhand. Några utifrån intervjuerna beskriver detta precis som Björck-Åkesson gör, att det är bättre att vara ute i god tid innan det är för sent.

5.3 Samarbete med andra professionella på gott och ont

Det som framkommer i intervjuerna är skildringar hur samarbetet med andra professionella ser ut. I största allmänhet ser samarbetet positivt ut med de flesta inom kommunen, till exempel med specialpedagog och talpedagog.

Williams (2006) skriver utifrån sociokulturella teorier om hur personer som har mycket kunskap hjälper och stöttar de som är mindre kunniga. Här kan man se den kopplingen ovan som beskrivs som positiv, att samarbetet med de som har mycket kunskap alltså andra professionella, hjälper de mindre kunniga som alltså är förskollärarna. Lindgren (2009) beskriver hon också utifrån sociokulturella teorier att specialpedagogers arbete blir synligt här då deras handledning och arbete har utgångspunkt i de sociokulturella teorierna.

I landstinget är samarbetet med andra professionella bristfälligt, både mellan förskollärare och personal på habilitering och även med kontakten med föräldrar. Denna kontakt upplevs inte lika tillgänglig som de andra. Även kontakt med socialtjänsten i kommunen upplevs bristfällig på det sättet att personalen på förskolan inte får veta så mycket vad som händer i ärendet, det är mer en tråd mellan föräldrar och socialtjänsten. Precis som en förskollärare i en intervju beskrev oron som finns för barnet, att inte få veta hur det går och om det sker några förändringar för barnets skull när pedagogerna själva inte ser detta. Ottosson (2009) skriver att kontakten mellan resursen eller den stödperson som är inkopplad i ärendet och barnets föräldrar är viktig. En viktig aspekt är att föräldrar aldrig får känna att de är någon slags budbärare mellan förskolans verksamhet och stödpersoner. Ottosson och Sandberg (2010) belyser också i sin studie utifrån ett föräldraperspektiv att det inte är meningen att de ska vara några slags medlare.

I resultatet visas det att det ibland händer att resursen till ett barn på förskolan är frånvarande eller sjuk, då får en ordinarie personal på avdelningen med grändläggande kunskaper hoppa in och ta över resursens roll. Detta kan ses som en brist på resurser. Berhanu och Gustafsson (2009) beskriver att det är brist på resurser, men att resursernas arbete och att ha tillgång till resurs är gynnsamt för barn som har funktionshinder, som på ett enklare sätt kan utvecklas och ta till sig lärande med en resurs vid sin sida.

5.4 Professionalism – ett begrepp i fokus för förskollärares yrkesroll

Utifrån intervjuerna blev begreppet professionalism belyst som något som tar stor plats i förskollärarnas uppdrag och yrkesroll. Tre kategorier uppstod i förskollärares syn på professionalism, dessa var barnperspektiv, samarbete med föräldrar och förskollärares uppdrag i relation till förskollärares svårigheter att använda sin professionalitet. I intervjuerna lyfter förskollärarna vikten av att ha barnen i fokus och ett gott samarbete med föräldrarna, vilket de menar är deras professionella uppdrag. Enligt Sandberg, Norling och Lillvist (2009) är det viktigt att personalen har ett föräldraperspektiv och god kontakt med barnets föräldrar eftersom att det som händer i vardagen i hemmet kan vara betydelsefull information för personalen i arbetet med barnet som är i behov av särskilt stöd.

Med koppling till professionalism blev förskollärares erfarenheter av svårigheter att använda sin professionalitet synligt utifrån intervjuerna. En stor del uttryckte att de inte tycker att det är något svårt eller har hamnat i sådana svåra situationer. Enligt Frelin (2010) kopplas professionalitet enbart till något man gör i praktiken och inte

till någon roll man har som person. Enligt Frelin har lärare och förskollärare möjlighet att uppträda professionellt men de kan inte kalla sig professionella på grund av detta.

6. Diskussion

I detta avsnitt kommer jag att diskutera det som jag har kommit fram till i min studie, utifrån metoden och resultatet.

6.1 Metoddiskussion

Då jag valde att titta på mitt problemområde utifrån ett förskollärarperspektiv så kändes det mest passande att använda sig av intervjuer då chansen, enligt mig, är störst att få så ärliga och personliga svar som möjligt genom detta tillvägagångssätt. Jag tror att reliabiliteten och validiteten hade höjts ytterligare om jag till exempel även hade använt mig av observationer i min datainsamling. Detta hade gjort att jag ur egen synvinkel hade fått ett eget perspektiv på hur förskollärarna arbetar, sedan hade jag kunnat titta på likheter samt skillnader utifrån vad jag själv sett i observationerna och förskollärarnas perspektiv utifrån intervjuerna. Jag hade även kunnat få svar på det jag sett i observationerna av förskollärarna i intervjuerna, om det hade varit något jag undrat över. Mitt val att intervjua enbart en förskollärare på varje förskola ses som en styrka tycker jag, eftersom att detta ger mer spridda resultat och minskar chansen att förskollärarna i förväg innan intervjun ska kunna gå ihop och prata om ämnet och eventuellt förbereda vad de ska svara. Det som kan ses som en svaghet var mitt tillvägagångssätt att hitta förskollärare att intervjua till studien. Då en förskollärare föll bort i slutet på grund av olika skäl och det sedan var svårt att finna en ny, hade jag istället kunna ha haft detta i åtanke från början att någon möjligtvis skulle kunna ställa in intervjun i sista minuten och varit förberedd att kontakta något fler förskollärare än vad jag behövt och det sedan inte hade gjort så mycket om någon fallit bort, då jag fortfarande hade haft tillräckligt många intervjuer för vad jag planerat från början. Trots detta, att det blev en intervju mindre än vad jag tänkt, så kände jag att de intervjuer jag fick ihop räckte till min datainsamling ändå.

6.2 Resultatdiskussion

Mitt syfte och forskningsfrågor var att ta reda på hur förskollärares arbetssätt ser ut med barn som har diagnoser i förskolan, hur de går tillväga, samt om hjälp utifrån tas. Syftet och forskningsfrågorna omfattade också att titta på detta i relation till förskollärares professionalism och hur förskollärare uppfattar stödet från andra professionella. Nedan följer en diskussion av olika delar utifrån resultatet som jag anser relevanta att titta närmare på och diskutera.

6.2.1 Hur arbetar förskollärare med barn som har diagnoser i förskolan?

Gällande förskollärares arbete med barn som har diagnoser tolkar jag det först och främst som att förskollärare idag har god kompetens och kunskaper om att det inte är diagnosen i sig som ska vara i centrum utan barnet. Kinge (2009) beskriver hur personal tänker kring arbetssättet med diagnostisering hos barn och om en diagnos på ett barn gör någon skillnad på hur man ser på barnet. Personalens tankesätt, om det är av betydelse kring arbetet med barnet om det har ställts en diagnos på barnet eller inte, är viktigt. Precis som Kinge beskriver menar jag att det är barnet i sig som man enbart kan få vetskap om hur arbetssättet ser ut för att hjälpa. Inte när vetskapen om den ställda diagnosen på barnet blir framträdande. Man kan ta hjälp

från en bok där det står fakta om just den här diagnosen och hur man kan arbeta med personer som har denna diagnos, men detta betyder inte att det arbetssättet passar just det här barnet, för att alla barn är olika och unika trots samma diagnos. Vissa förskollärare vill vara ute i god tid gällande att ta hjälp utifrån, detta tror jag kan bero på att de är rädda för att vänta för länge då det sedan kan vara för sent för att kunna hjälpa barnet på bästa sätt. Anledningen till att vissa vill vänta lite tolkar jag som att de hellre vill vara mer säkra på vad barnet har för svårighet, eller om det överhuvudtaget ens är en svårighet, det kanske bara är något som förskollärare tror är fel som sedan avlägsnar.

När det gäller förskollärares arbete i relation till professionalism så syns det utifrån resultatet att förskollärare är överens om begreppet professionalisms betydelse. Detta blir synligt genom att de svarar liknande på detta i intervjuerna, att det är deras uppdrag att följa målen i läroplanen för att gynna barnens lärande och att se till att barnen är trygga och trivs i vardagen på förskolan. Enligt min åsikt är professionalism ett brett begrepp och kan vara svårdefinierat, men i denna relation till läraryrket anser jag att förskollärarna är inne på rätt spår. Man ska utgå från barnen och se till deras lärande och vistelse på förskolan. Det är det som är det viktiga uppdraget som förskollärare har som gör dem professionella.

6.2.2 Hur uppfattar förskollärare stödet de får från andra professionella i arbetet med barn som har diagnoser?

En spridning av åsikter angående samarbetet med andra professionella visades också i resultatet. Överlag var samarbetet bra men vissa ansåg att till exempel samarbetet med habiliteringsverksamheten var bristfälligt. Detta tror jag kan ha att göra med brist på personal och tid. Det jag menar är att den personal som finns på habiliteringsverksamheten i dagens samhälle kanske har så mycket att göra så att de inte har tid att lägga ner alltför mycket energi på det enskilda barnet och detta sedan leder till att det blir föräldrarnas uppgift att ta kontakt, som det blev uttryckt av en förskollärare i intervjuerna. I och med detta tänker jag är oprofessionellt av personalen i habiliteringsverksamheten, då det är deras uppgift att ha ett professionellt förhållningssätt och ta den kontakten för att hjälpa ett barn, vilket är deras arbete. Bristen på detta kan leda till att relationen mellan personalen på förskolan och föräldrar försämras, då föräldrar kanske uppfattar detta som förskollärarnas uppgift. Ottosson (2009) skriver att kontakten mellan den stödperson som är inkopplad i ärendet och barnets föräldrar är viktig. Det kan då vara viktigt tänker jag att förskollärarna är delaktiga och försöker hjälpa föräldrarna med denna kontakt med personalen på habiliteringen så gott det går.

6.2.3 Vilken roll och vilket ansvar har förskollärare i relation till professionalism?

Jag tolkar det som att förskollärare är medvetna om sitt professionella ansvar och roll när man tittar utifrån resultatet. Intervjupersonerna lyfter ansvaret gentemot barnen och samarbetet med föräldrar. Barnen ska alltid vara i fokus, känna trygghet och utveckling i sitt lärande. Föräldrar ska även de känna sig trygga och att ett fungerande samarbete med personalen på förskolan finns. Jag tänker att det är viktigt att förskollärare reflekterat kring vad deras professionella ansvar och roll är så de blir medvetna om vilken betydelsefull roll de har.

Bergström (2001) beskriver att det är personalens uppgift att gå på djupet för att kunna se grunden till varför ett barn har svårighet med något och är i behov av

särskilt stöd. Detta som Bergström skriver är enligt mig också en betydelsefull aspekt i förskollärares roll att vara professionell.

6.3 Slutsatser

De slutsatser som kan dras av min studie är framförallt att området jag studerat är viktigt att reflektera över. Både jag och samtliga förskollärare jag har intervjuat har kommit till insikt i hur arbetet med barn med diagnoser ser ut, hur samarbetet med andra professionella ser ut, samt hur reflektioner kring att vara professionell ser ut. Utifrån resultatet kan man se att de flesta är överens i sina resonemang och positiva i sina ställningstaganden, men det finns en del saker som kan förbättras som framstod som negativt, till exempel samarbetet med vissa professionella utifrån.

6.4 Nya forskningsfrågor

Ämnet jag har studerat är i sig ganska stort, jag har valt att inrikta mig på ett specifikt område, alltså att titta ur ett förskollärarperspektiv. Men eftersom att ämnet är stort i sig skulle man kunna välja många andra inriktningar, till exempel att titta ur ett föräldraperspektiv, andra professionellas perspektiv, göra observationer, eller titta och jämföra på ett mer internationellt plan hur detta ser ut. Man skulle även kunna titta på detta i skolan för att se om diagnoser blir mer framträdande där än i förskolan. Det finns alltså mycket man skulle kunna utveckla i området att titta på barn med diagnoser. De nya forskningsfrågorna skulle kunna handla om de olika nyupptäckta inriktningarna jag nämnde ovan.

6.5 Pedagogisk relevans

Jag bedömer att min studie har pedagogisk relevans då den presenterar förskollärares perspektiv utifrån deras arbetssätt och yrkesroll. Genom intervjuerna fick förskollärarna möjlighet att reflektera kring deras arbetssätt och hur de är som pedagoger, samt vad som kanske inte fungerar så väldigt bra i verksamheten. I och med detta finns möjlighet att förskollärarna får tänka efter och fundera kring hur vissa saker kan förändras till det bättre.

7. Referenser

Andersson, B. (2002). *Vägledning*. Ängelholm AB.

Andreasson, I & Asp-Onsjö, L. (2009). Talet om pojkar och flickor i behov av särskilt stöd. I A. Ahlberg. (Red.). *Specialpedagogisk forskning. En mångfasetterad utmaning*. (s.35 – 57). Lund: Studentlitteratur.

Bergström, B. (2001). *Alla barn har särskilda behov*. Stockholm: Liber.

Berhanu, G & Gustafsson, B. (2009). Delaktighet och jämlikhet för elever med funktionshinder. I A. Ahlberg. (Red.). *Specialpedagogisk forskning. En mångfasetterad utmaning*. (s.81 – 101). Lund: Studentlitteratur.

Björck-Åkesson, E. (2009). Specialpedagogik i förskolan. I A. Sandberg. (Red.). *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. (s.17 – 35). Lund: Studentlitteratur.

Cornwall, J. (2004). Young People with Physical and Sensory Disabilities. I S. Soan. (Eds.) *Additional Educational Needs. Inclusive Approaches to Teaching*. (s.207 – 226). Great Britain: David Fulton Publishers.

Dalli, C & M, Urban. (2010). *Professionalism in Early Childhood Education and care. International perspectives*. Abingdon, Oxon: Routledge.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Frelin, A. (2010). *Teachers' Relational Practices and Professionalism*. Uppsala: Universitet. Avhandling.

Kinge, E. (2009). Bokstavsbarren. I A. Sandberg. (Red.). *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. (s.93 – 121). Lund: Studentlitteratur.

Kuisma, M. & Sandberg, A. (2010). Preschool teachers' and student preschool teachers' thoughts about professionalism in Sweden. I C. Dalli & M. Urban. (Eds.) *Professionalism in Early Childhood Education and care. International perspectives*. (s.55 – 64). Abingdon, Oxon: Routledge.

Kutscher, M, L. (2010). *Barn med överlappade diagnoser*. Stockholm: Natur & Kultur.

Lillvist, A. (2009). Observations of social competence of children in need of special support based on traditional disability categories versus a functional approach. *Early Child Development and Care*. Vol. 180, 1129-1142.

Lindgren, A-C. (2009). Aktionsforskning i förskolan – att synliggöra sammanhang. I A. Ahlberg. (Red.). *Specialpedagogisk forskning. En mångfasetterad utmaning*. (s.147 – 165). Lund: Studentlitteratur.

Ottosson, L. (2009). Samverkan mellan föräldrar, lärare och andra professionella. I A. Sandberg. (Red.). *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. (s.259 – 277). Lund: Studentlitteratur.

Sandberg, A., Lillvist, A., Eriksson, L., Björck-Åkesson, E & Granlund, M. (2010). "Special Support" in Preschool staff's definition of the construct. *International Journal of Disability, Development and Education*. Vol. 57, 43-57.

Sandberg, A., Norling, M & Lillvist, A. (2009). Teachers' View of Educational Support to Children in Need of Special Support. *International Journal of Early Childhood Special Education*. 102-116.

Sandberg, A & Norling, M. (2009). Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder. I A. Sandberg. (Red.). *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. (s.37 – 54). Lund: Studentlitteratur.

Sandberg, A & Ottosson, L. (2010). Pre-school teachers', other professionals', and parental concernson cooperation in pre-school – all around children in need of special support: the Swedish perspective. *International Journal of Inclusive Education*. Vol. 14, 741-754.

Sheridan, S., Williams, P., Sandberg, A & Vuorinen, T. (2010). Preschool teaching in Sweden – a profession in change. *Educational Research*. Vol. 53, 415-437.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svenska akademiens ordlista över det svenska språket. (2006). Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Säljö, R. (2005). L.S. Vygotskij – forskare, pedagog och visionär. I A. Forssell. (Red.). *Boken om pedagogerna*. (s.108 – 132). Stockholm: Liber.

Utbildningsdepartementet, (2010). *Läroplan för förskolan, Lpfö98*. Reviderad 2010. Stockholm: Skolverket.

Williams, P. (2006). *När barn lär av varandra – samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber.

Wormnæs, S. (2001). AD/HD, Tourettes syndrom och dolda funktionsstörningar. I S. Asmervik, T. Ogden & A-L. Rygvold. (Red.). *Barn med behov av särskilt stöd* (s.315 – 339). Lund: Studentlitteratur.

Internetkällor

Diskrimineringsombudsmannen. Handledning "Lika rättigheter i förskolan". Hämtad 2014-04-02 från <http://do.se/Documents/handledning-utbildning/lika-rattigheter-i-forskolan.pdf>

Nationalencyklopedin (2000). Hämtad 2014-02-14 från <http://www.ne.se/professionalism>

Nationalencyklopedin (2000). Hämtad 2014-02-20 från <http://www.ne.se/diagnos>

SFS 2010:800. Skollagen. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
Hämtad 2014-04-02 från http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K8

UNICEF: Barnkonventionen. Artikel 23.
Hämtad 2014-04-02 från <http://unicef.se/barnkonventionen>

Utbildningsdepartementet Hämtad 2014-05-02 från
[https://webappl.web.sh.se/p3/ext/res.nsf/vRes/livsvetenskaper_1352887540186_utbildningsdepartementet_13nov2012_pdf/\\$File/utbildningsdepartementet_13nov2012.pdf](https://webappl.web.sh.se/p3/ext/res.nsf/vRes/livsvetenskaper_1352887540186_utbildningsdepartementet_13nov2012_pdf/$File/utbildningsdepartementet_13nov2012.pdf)

Vetenskapsrådet (2011). Hämtad 2014-05-05 från <http://vr.se>

8. Bilagor

8.1 Bilaga 1 Missivbrev

Hej!

Jag är student vid Mälardalens högskola och läser sista terminen på lärarprogrammet. Jag håller just nu på med mitt examensarbete i pedagogik, där mitt syfte är att ta reda på hur förskollärare arbetar med barn som har diagnoser i förskolan, och vilka metoder som används för att hjälpa barnen.

Jag vänder mig nu till dig som är förskollärare för att få hjälp att besvara det jag undersöker i min studie med hjälp av intervju. Intervjun kommer att innefatta frågor som mitt syfte (se ovan) handlar om. Då jag även är med och deltar i ett forskningsprojekt som handlar om att studera förskollärares professionalism, ett samarbete med andra nordiska länder, så kommer intervjun också behandla frågor kring förskollärares professionalism och tankar och funderingar kring professionalism. Intervjun kommer sammanlagt ta ca 45-60 minuter.

I min studie har jag tagit hänsyn till de fyra forskningsetiska kraven som är informationskravet, som innebär att du som deltagare blir informerad om vad ditt uppdrag i min studie är och innebär, samt villkor för detta. Att du deltar inte är något tvång utan frivilligt, att avbryta ditt deltagande närhelst du vill är också något du får göra. Samtyckeskravet som innebär att du som deltagare ska innan deltagande i studien samtycka. Konfidentialitetskravet som innebär att ditt namn, samt namnet på verksamheten där du arbetar inte kommer att nämnas, om inte tillstånd till detta har getts. Till sist nyttjandekravet som innebär att de uppgifter du som deltagare har gett endast kommer att användas i vetenskapliga ändamål och ingen annanstans. Det är viktigt att du är informerad om dessa krav innan du deltar.

Jag hoppas med detta brev att min studie har gjort dig intresserad till att medverka! Om du har några frågor kring detta kan du kontakta mig eller min handledare.

Med vänliga hälsningar,
Paulina Adolfson XXXX

Handledare
Anette Sandberg XXXX

8.2 Bilaga 2 Intervjufrågor

- Hur arbetar ni på er förskola med barn som har diagnoser?
- Använder ni er av några metoder? Om ja, vilka?
- Hur fungerar arbetssättet med dessa metoder?
- När bestämmer ni er för att ta hjälp utifrån?
- Hur arbetar resursen med barnet?
- Hur arbetar resursen med er personal?
- Berätta vad är ditt professionella ansvar?
- Minns du något tillfälle när det var särskilt svårt för dig att använda din professionalitet?
- Berätta om dina erfarenheter med andra professionella i olika professionella sammanhang? (T.ex. socialen, skydd av barn, familjehemsplaceringar, barnhälsovården, habiliteringen, specialpedagog, psykolog).